مەهاباد قەرەداغی:

چڕیی فەنتازیا و خۆڕسکی دەق و بوێری لە دەربڕین و بیرنەکردنەوە لە تابۆکانی کولتوورەکان، نێوانی نووسەر و خوێنەر نزیک دەکاتەوە

مەهاباد قەرەداغی شاعیرێکی جەربەزەیە، ئەو لە کۆمەڵێک لایەندا ئیشی کردووە، بەڵام ئەوەی لە ئەزموونی ئەم ئافرەتەدا زۆر قسەی لە سەر نەکراوە، دەقە شیعرییەکانیەتی، هەڵبەت ئەمەیش بۆ ئاشنانەبوونی خوێنەرانی دەگەڕێتەوە، بەم لایەنەی ئەزموونی نووسینی. لەم دیمانەیەدا، مەهاباد قەرەداغی وەڵامەکانی زۆر بە کورتی داونەتەوە، لێ هەمیشە ئەوانەی گوتوون کە پێویستە بگوترێن، هەمیشە پەنجەی خستووەتە سەر ئەو لایەنانەی کە شاراوەن. لێرەدا لە بارەی کۆمەڵێک پرسی ئەدەبی و رۆشنبیریی روانینەکانی خۆی خستوونەتە روو، با بزانین چیی گوتووە:

سازدانی: رابەر فاریق

* کەسانێک هەن زۆر بە داخراوی و سانایی پێکهاتە و لایەنەکانی مەجازیی دەق هەڵدەسەنگێنن، بە واتایەکی تر: تەنها دەڵێن "ئەم دەقە جوانە"، "ئەم دەقە ناشیرینە"، بە بێ ئەوەی جارێک بپرسن: بۆچی جوانە؟ بۆچی ناشیرینە؟ هۆکاری ئەم جۆرە هەڵسەنگاندنانە بۆ چی دەگەڕێنیتەوە؟

- هەڵسەنگاندنی رەخنەگرێک بۆ دەق لە خوێنەرێک جیاوازە. خوێنەرێک مافی ئەوەی هەیە بە قەدەر ئەوەی کە دەخوازێ و دەروونی پێویستی پێیەتی، چێژ لە دەقێک وەربگرێت و گوزارشت لەو چێژە بە یەک وشە بکات و بڵێت دەقێکی چەند جوانە! بەڵام رەخنەگر پێویستی بەوەیە پێوەری هەبێت بۆ هەر هەڵسەنگاندنێک و لە خۆڕا نەڵێت جوانە یان نا، بەڵکە روونی بکاتەوە کە بە پێی چ پێوەرێک جوانە و پلەی داهێنان لەو دەقەدا لە چ ئاستێکدایە و چی وای کردووە نووسەرەکەی بەم چەشنە دایڕێژێت نەک بە شێوەیەکی تر.

* کەنگێ دەتوانین بڵێین ئەم ئەدەبە "زارەکییە" و ئەوی دیکە بە نووسراوکراوە؟ هاوکات ئەو رەخنەیە بنیاتنەرە و ئەوی دیکە روخێنەرە؟ ئەم دابەشکردن و هەڵسەنگاندنانە لە چییەوە سەرچاوەیان گرتووە و کەنگێ و بۆچی دەتوانین ئەم پرسیار و پێودانگانە دەرببڕین؟ ئەگەر پێویستیش نییە باسیان لێوە بکەین هۆکارەکان کامانەن؟

- ئەوە بۆ هەموومان روونە کە لەوەتی مرۆڤ هەیە، داهێنانیش هەیە، چونکە مرۆڤ لە سروشتی خۆیدا بوونەوەرێکی ئافرێنەرە. پێش داهێنانی سیمبولەکانی نووسین و پیت و هێماکانیش ئەدەب هەر هەبووە، بەڵام دەماودەم گوازراوەتەوە و نەوە بە نەوە ئەو میراتەیان وەرگرتووە و پاراستووە. کە زمانی نووسین داهات، ئەدەبی سەرزارەکیش تۆمارکران و بوون بە ئەدەبی نووسراو. سەبارەت بە رەخنەی بنیاتنەر و رەخنەی روخێنەر، بە بڕوای من ئەو رەخنەیەی هەستبکرێ روخێنەرە، مانای ئەوەیە پێوەرەکانی هەڵسەنگاندنی تێدا بەکار نەهێنراوە و غەریزە و غوباری دەروونی نووسەرەکەی پاڵنەری سەرەکی بوونە تێیدا. مەبەست لە رەخنە تیشک خستنە سەر هەموو لایەنەکانی دەقێکە، بە بێ لایەنی. کەواتە رەخنەگر لە نێو ئەم ژانرە ئەدەبییەدا نە ئەرکی ئەوەیە پەسەن بکات، نە شاڵاویش بەرێ، بەڵکە بە پێی میتود و پێوەرە ئەدەبییەکان، کێشانە و پێوانەیەکی لە هۆشیاری خۆیدا دانابێت و کە ئەنالیزی ئەو دەقەش دەکات، نە زیاد بڵێت و نە کەم.

* رەخنەگرانمان بە دەر لە کاری خۆیان "رەخنەگر"یی، هاوکات "بەدیل دۆزەرەوە"یشن، پێتوایە ئەم دووانە گەرەکیان بە کەسی تایبەتمەند و

ئەکادیمیستی تایبەت بە خۆیان هەبێت؟ کەنگێ دەقی ئەدەبیی "ئەڵتەرناتیڤ" دەخوازێ؟

– رەخنەگر پێویستە پسپۆر بێت، پسپۆڕێتیش یان لە رێگەی خوێندنی ئەکادیمییەوە بە دەست دێت، یان بە ئەزموونی درێژ و بەدواداچوون و بەکارهێنانی میتودەکانی بواری رەخنەی ئەدەبی. رەخنە خۆیشی دەقێکی داهێنراوە، بەڵام لە ناو ژینگەی دەقێکی دیکە. رەخنەگری پسپۆر، چاوساخێکی هەستیارە و خوێنەر دەباتە سەر چەمی مەبەست.

رەخنەگر پێویستە پسپۆر بێت، پسپۆڕێتیش یان لە رێگەی خوێندنی ئەکادیمییەوە بە دەست دێت، یان بە ئەزموونی درێژ و بەدواداچوون و بەکارهێنانی میتودەکانی بواری رەخنەی ئەدەبی. رەخنە خۆیشی دەقێکی داهێنراوە، بەڵام لە ناو ژینگەی دەقێکی دیکە.

* ئەو رێگایانە کامانەن کە دەبن بە پردی پێوەندیی قووڵی نێوان "نووسەر – وەرگر"؟ بۆ ئەوەی سیحرێکی ئاگاییانە بچەسپێنین لە فیکری خوێنەردا تا تێکەڵبوون و هاومەستییەکی رەگ ئاژۆیی بخولقێ، ئەو خاڵە سەرەکییانە چین کە لەوەها کاتێکدا کۆمەکمان دەکەن؟

– بەکارهێنانێکی داهێنەرانەی زمان رێگەی گەیشتنی پەیامی نووسەر بە خوێنەر نزیکتر دەکاتەوە. چڕیی فەنتازیا و خۆڕسکی دەق و بوێری لە دەربڕین و بیرنەکردنەوە لە تابۆکانی کولتوورەکان، نێوانی نووسەر و خوێنەر نزیک دەکاتەوە.

بەکارهێنانێکی داهێنەرانەی زمان رێگای گەیشتنی پەیامی نووسەر بە خوێنەر نزیکتر دەکاتەوە.

* لە ئەمڕۆدا شیعر و قسەی ئاسایی تێکچڕژانێکی ریشەییان بە خۆوە گرتووە، ئەگەرچی ئەم جۆرەی دەقنووسین لە ئەورووپادا ئەزموون کراوە، بەڵام شاعیرانی ئێمەیش سوودیان لێی وەرگرتووە، ئەم تێکەڵاوبوون و سوود وەرگرتنە تا چ ئاستێک لە خزمەتی ئەدەبی کورددا بووە؟

– تا ژیان ئاڵۆزتر بێت، مرۆڤ زیاتر بە دوای سادەییدا دەگەڕێت. ئەدەب، بەهایەکی زەینییە و مەبەستێتی باری مرۆڤ سووکتر بکات و دەروونی ئاسوودەتر و رۆحی ئازادتر بکات، بۆیە هەتا ژیار زیاتر رێ لە مرۆڤ وێڵ بکات، داهێنان رێپیشاندەرێکی ساکارترە بە کەرەستەی خاوی هەست و نەستەکانی.

* شیعری ئێستە، بە شێوەیەکی بەرفراوان رووی لە خەمە بچووکە خودییەکان، یاخود شاعیر کردووە، بە پێچەوانەی شیعری پێشوو کە گرنگیی دەدا بە خەمە کۆ کان، ئەم گۆڕانکارییەی کە ئێستە لە بنیاتی دەقە "هاوچەرخ"ەکانەوە هەستی پێ دەکردرێ، تا چەند خزمەت بە دەقی ئیبداعی دەکا؟

– خۆی دەبێ شیعر وا بێت و پشکنەری ناخ و دەروون و زاتی شاعیر بێت، بەڵام ئەم زاتە دابڕاو نییە لە کۆلێکتیڤ، چونکە یەکێتییەک لە نێوان هاومرۆڤەکانی گەردووندا هەیە و شاعیریش بەشێکە لەو پێکهاتەیە، بۆیە خەمی ئەویش هی هەمووانە و هی هەموانیش ئەو دەهەژێنێ. جاران لە نێو ئەدەبی کوردیدا بە تایبەت پسپۆڕێتی نەبوو، بۆیە سیاسەت و دەردە کۆمەڵایەتی و گشتییەکان و ئازارە کولتوورییەکان و تەنانەت قەیرانە ئابوورییەکانیش بە شیعر دەردەبڕدران، شاعیریش وەک رەهبەرێک دەبینرا. ئێستا هەر ژانرە و رێچکەی خۆی گرتووە و نووسەری خۆی هەیە و خوێنەری خۆی هەیە و واش باشترە. دەگوترێ: جاران شیعری کوردی خوێنەری زیاتر بوو، ئێستا کەمترە، ئەمە راستە، چونکە جاران جوتیار و پاڵە و رەنجبەریش گوێیان دەدایە شیعر، چونکە دەیانبیست – بۆ نموونە – دەگوترێ "با هەموو جوتیار و پاڵە و رەنجبەران یەکگرن تا دەبنە هێز و پشتیوان."یان" کرێکارێکی هەژاری کوردم هیچ پەشیمان نیم لەو کارەی کردم."، بۆیە کرێکارێکیش خۆی لە ناو ئاوێنەی شیعردا دەبینییەوە و بەدوایدا دەچوو. جاران کۆڵی سیاسەت لە ئەستۆی شاعیر بوو، سەرکردەکان ئەم بارەیان دابوو بە سەر شاعیردا و خۆیان پاڵیان لێ دابووەوە. ئێستا وتار و ئەنالیزی سیاسی دەنووسرێ و وتار و ئەنالیزی ئابووری دەنووسرێ. جاران مەسەلەی چەوسانەوەی ژنان و نایەکسانی کۆمەڵایەتی بە شیعر دەردەبڕا، "نەسرین دەمێکە داخت لە دڵمە، گێرۆدەی بەندی ژیانت زوڵمە" و هتد، ئێستا نووسەرانی فێمینیست وتار و لێکۆڵینەوە دەنووسن و ئەو زوڵم و زۆرە و هۆکار و دەرهاویشتەکانی بەیان دەکەن و ئەنالیزەی دەکەن، بۆیە پێویست بەوە نەماوە بە شیعر ئەو ئەرکانە رایی بکرێن. شیعر پێویستە باسی بەهاکانی ناوەوەی مرۆڤ بکات، گرێکانی ناوەوە بدۆزێتەوە و بیانکاتەوە، بەڵام ئەمەشیان نەک وەک دەروونناسێک ئەنجامی

بدات، بەڵکە تەواو خۆڕسک ئەم کارە ئەنجام بدات.

* ئەگەر خوێنەر هاوشانی دەقنووس بێ لە خولقاندنی مانادا، ئەدی دەقنووس چۆن هاوشانی لەگەڵ "پێکهاتەی دەق"دا فەراهەم دەکا، بە دەر لە سەروەختی لە دایکبوونی دەقێکی شیعریی؟

– مانا لە نێوان نووسەر و خوێنەردا وەک بازنەیەکی سوڕاوە وایە و هەر یەک لە گۆشەنیگای خۆیەوە شێوەی کۆدەکانی زمانی دەق دەبینێ و دەخوێنێتەوە. تەنانەت نووسەر خۆیشی، کە دوای ماوەیەک دەقێکی خۆی دەخوێنێتەوە، روانینێکی تری لە لا دروست دەبێت، کە جیایە لە هی سەروەختی نووسینەکە. ئەمەش هۆکاری ئەوەیە کە مرۆڤ بەردەوام لە پرۆسەی داهێنانی زەینییدایە، خوێنەر داهێنەرە بۆیە تێگەیشتنێکی جیاواز لە هی نووسەرەکەی لا دروست دەبێت، نووسەریش داهێنەرە، بۆیە لە خوێندنەوەکانی دیکەی هەمان دەقی خۆیدا تێگەیشتنی نوێی لە لا دەخولقێ و دەشێ دووبارە لە سوورێکی دیکەی ژیاندا بیانکات بە داهێنانێکی تر، لە دەقێکی تازەتردا.

* پێتوایە هۆی داتەپینی بناغەی هەر دەقێک، بەشێکی بۆ ئەوە بگەڕێتەوە کە بنیاتی دەق لە مانا داخراوەکانەوە سەرچاوە بگرێ؟ بە واتایەکی تر: بۆ ئەوەی پێکهاتەی دەق بپارێزین لە کاڵگەرایی و بوونی کاتی، چی بکەین باشە؟

– دووربینی و روانگەڕوونی دەبێتە هۆی ئەوەی زمانێک لە دەقدا کارا بکەیت، کە جگە لە ئێستە، توانای تێپەڕاندنی زەمەنێکی دوورتریان هەبێت. وشە وزەی تێدایە و زیندووە، بەڵام هەر یەک لەوانیش تەمەنی خۆیان هەیە. بە هەڵبژاردنی سیمبولە تەمەن درێژەکانی زمان، چارەنووسی دەقیش لە زوو کاڵبوونەوە و هەڵپڕوکان، دەپارێزیت.

* بۆچی رەخنەی بەراوردکاری کاری لەسەر نەکراوە بە شێوەیەک کە سەرچاوەمان لەمبارەیەوە هەبێ، لە کاتێکدا دەبوو ئێستە زیاتر لە جاران بایەخی پێ درابا، چونکە نا ئامادەییی لە رۆژگارێکی وەکو ئەمڕۆدا هەم "بۆشایی" و هەم "تەنگژە" و هەم دەرگەی "داخستنی سەردەمێک"یشمان بە رووودا دەکاتەوە؟

– ئەوە کاری دەزگا ئەکادیمییەکانە و دەبوایە بەشی ئەدەبیاتی زانکۆکانی کوردستان بەو ئەرکە هەڵسابان. دەبوایە بە پێی ژمارەی قوتابیی دەرچووی ئەو بەشانە لێکۆڵینەوەی ئەدەبیش بەرهەم هاتبا و لە نێو ئەوانەشدا بایەخ بە ئەدەبی بەراوردکاریی درابا. بێگومان

نەبوونی ئەو جۆرە هەڵسەنگاندنە بەراوردکارییە، بۆشاییەکی بەرینە لە ئەدەبی کوردیدا و دەبوایە یان زانکۆ پڕی کردباوە، یان دەزگای پرۆفیشناڵ و ئەکادیمی لە دەرەوەی زانکۆکان دروست ببووایە بۆ ئەو مەبەستە.

* لە ئێستەدا، داهێنان و ڕیکلام هاوئاستن لە خستنەڕووی ئاستی دەق لە کوردستاندا، بەڵام ئەو ڕێکلامەی لێرەدا مەبەستمە دابەش بووە بە سەر خوێنەر و ڕاگەیاندن و دەسەڵاتی سیاسیی حیزبەکان. نووسەری داهێنەر بۆ ئەوەی پردێک دروست بکا بۆ بە یەکتر گەیشتنی داهێنان – ڕێکلام، چیی دەبێ بە کۆمەککارێکی تەندروست؟

– دەقی باش و داهێنانی سەرکەوتوو خۆی دەبێتە ڕێکلامی خۆی و پێویستی بە ڕێکلامی حیزب و کەناڵی ڕاگەیاندن و دەزگاکانی دیکە نییە. ڕاستە هەندێ جار حیزبەکان دەزگاکانی خۆیان دەخەنە کار بۆ ڕەواجدان بە کەسێک، بەڵام ئەگەر ئەو کەسە خۆی بە کردار داهێنەر نەبێت، ئەو ڕێکلامانەش زۆر کاتی کاریگەر دەبن و ناتوانن تا سەر لە سەر با کۆشکی داهێنان بۆ کەسێک دروست بکەن. دەقی زیندوو، دەقی ئینسانی کە ناوەوەی مرۆڤەکان بدوێنێ و بایەخ بە بەختەوەری مرۆڤەکان بدات، خۆی لە مێشک و لە دڵی خەڵکدا جێگەی تایبەتی بۆ خۆی دەکاتەوە.

* کەنگێ زمان – گوتن رووبەڕووی بەریەککەوتنێکی قووڵ و ئێستێتیک و بابەتیانە دەبنەوە؟

– زمانی سادەی ڕۆژانەش، ئەگەر بە هەستیاری و هۆشیارییەوە بەکار ببرێت، هارمۆنیایەکی جوانی لێ پێک دێت. پیتەکان وەک چۆن دەنگیان هەیە ئاواش ڕەنگیان هەیە، پێویستە ئەم دەنگ و ڕەنگانە پێکەوە بگونجێن و

ئەدەب، بەهایەکی زەینییە و مەبەستێتی باری مرۆڤ سووکتر بکات و دەروونی ئاسوودەتر و ڕۆحی ئازادتر بکات،

شیعر پێویستە باسی بەهاکانی ناوەوەی مرۆڤ بکات، گرێکانی ناوەوە بدۆزێتەوە و بیانکاتەوە، بەڵام ئەمەشیان نەک وەک دەروونناسێک ئەنجامی بدات، بەڵکە تەواو خۆڕسک ئەم کارە ئەنجام بدات

ریتمیان هەبێت و هارمۆنیی بن، تا بتوانن جوان و میهرەبانانە و کاریگەر بن.

* ئەگەر خودی نووسەر بەردەستترین و سەرەکیترین کەرەستەی خاو بێ بۆ بنیاتنانی تەلارێکی بەرز بە وشە، خەیاڵی نووسەر لە کوێوەی تەلارە بەرزەکەدا بەرجەستە دەبێ؟

– فەنتازیا هەموو دنیای داهێنانی بۆ خۆی بردووە. فەنتازیا لە ئەدەبدا هەموو شتێکە، تا برەودارتر و فراوانتر و قووڵتر بێت، داهێنەرانەتر بیرکردنەوە و زمان گیرۆدەی خۆی دەکات و ئەفسووناویتر کار لە خوێنەر دەکات.

* نووسەران هەمیشە لە سەفەرێکدان لەگەڵ خۆیان و لەگەڵ دنیادا، ئاخۆ تۆ لەو سەفەرەتدا بە کوێ گەیشتووی؟

– جاران پێم وابوو گەشتی ژیانی من لە رۆژی لەدایکبوونمەوە دەستی پێ کردووە و لە رۆژی مردنم تەواو دەبێت، بەڵام لەوەتی زانیاریم لە بارەی ئێنێرژییەوە پەیدا کرد و لە نێو دنیای وزەناسیدا وردکۆڵانە و بە هۆشیارییەکی نوێوە بە دوای زانین و ناسینی ئەو دیاردانەوە بووم کە لە دەرەوەی پێنج هەستەکەی ئێمەن، هەروەها دەستم بە یۆگا و میدیتەیشن کرد بە مەبەستی خودناسی و گەیشتن بە کرۆکی خود، ئەوەم بۆ دەرکەوت کە ئەو گەشتەی من زۆر لەمێژە دەستی پێ کردووە و بە مردنیشم کۆتایی نایەت. مرۆڤ زۆر سەتحی لە خۆی دەڕوانێ، بۆیە ناگات بە ناسنامەی راستەقینەی خۆی و خوێندنەوەیەکی دروستی نابێت بۆ دەروونی خۆی. بەڵام ئەگەر خۆی فێری روانینی قووڵ لە ناخی خۆی بکات، ئەودەم جگە لە خۆی گەردوونیش دەناسێت و پێگەی خۆی لەم گەردوونەدا دیاری دەکات.

من جگە لەوەی وەک مرۆڤێک لەگەشتدام، وەک شاعیر و نووسەرێکیش ساڵانێکی زۆرە گەشتێکی رۆحیی تایبەتم دەست پێ کردووە و دنیایەکی تایبەتم هەیە کە تێیدا هەست بە بوون و بەختەوەری دەکەم، چونکە هەموو دیاردەکانی نێو ئەو دنیایەم بە شێوەیەک داڕشتووە کە نموونەییە، پڕە لە یەکسانی و دادپەروەری. دنیابینییەکم بۆ خۆم پێکهێناوە کە گەردوون وەک ماڵێکی مەزنی خۆم دەزانم و خۆم بە بەشێکی ئەکتیڤی ئەو ماڵە دەزانم. هەست بە عەشقێکی گەورە دەکەم و خۆشەویستییەکی گەردوونی تەواوی هۆشیاریمی داپۆشیوە. ئەم دنیابینییەم لە گەشتە روحییەکانم و لە خوێندنەوەکانمەوە بە دەست هێناوە. جگە لەوانەش گەشتە جوگرافییەکانم بۆ من سوودمەند بوون و گەشتە زانستییەکانم

بەخشندە بوونە لەگەڵمدا.

بە باوەڕی من، لەبەر ئەوەی گەشتی مرۆڤ پێش لەدایکبوون دەستی پێ کردووە و دوای مردنیش هەر بەردەوامە، بۆیە ناتوانین بزانین گەیشتووینەتە کوێ، ئەوەندە بەسە کە بزانین ئێمە نەوەستاوین و بەڕێوەین. خۆم بە گەڕیدەیەک دەزانم، کە عەودالی دۆزینەوە و داهێنانم و لەم گەشتەدا بەردەوام ڕێکەوتیان دەکەم و بەختەوەرم دەکەن. هەر ڕۆژێ شتێکی نوێ فێر بم، هەست بە خۆشییەک دەکەم لە شێوەی فڕین، هەر ڕۆژێ داهێنانێک بکەم، یان بیرێکی نوێم بۆ بێت، یان شتێک کەشف بکەم، بەختەوەری تا گازەرا دەروازەی خۆییم لێ دەکاتەوە. من بەڕێوەم و بڕواناکەم بوەستم.

* دیکارت روانینێکی وەهایە: "من بیر دەکەمەوە، کەواتە هەم"، بەڵام ئەوەی شاراوە ماوەتەوە، ئەمەیە: کام بیرکردنەوە دەتوانێ "بوون"ێکی پڕ جووڵە و ئیبداعکاریی بەردەوام بەرهەم بهێنێ، هاوکات بیرکردنەوە لە لای تاکی هۆشیار تا چەند پەیوەستە بە ئاگایی و ئەوانی دیکەوە؟

- گومانی تێدا نییە کە بیرکردنەوەی پۆزەتیڤ، داهێنانی جوان و ئینسانی لێ دەکەوێتەوە. بە پێی کۆجیتۆکەی دیکارت بیرکردنەوە بوون دەسەلمێنێ، ئەمە راستە و منیش پێم وایە. بەڵام ئەوەش گرینگە کە چۆنیەتیی بیرکردنەوەش، چۆنیەتی بوون دەسەلمێنێت. بیرکردنەوە وزەیە، واتە هێزی هەیە، بەڵام هێزیش دەتوانێ بنیاتنەر یان وێرانکار بێت. ئێمە دەتوانین لە جیاتی کۆجیتۆکەی دیکارت، پەیامە جوانەکەی زەردەشت لە نومایشی بوونێکی پڕ لە خۆشەویستی و جوانی و میهرەبانیی نومایش بکەین. بنچینەی فەلسەفەی زەردەشت "بیری باش، وتەی باش، کرداری باش" بوو، ئا ئەم بوونەیە کە گەردوون لە وێرانکردن دەپارێزێت.

* چی لەو واقیعە تاڵە بکەین کە خەیاڵ و فەنتازیا ناتوانن بیگۆڕن؟

- مرۆڤ ئەگەر نەشتوانێ واقیعی دەرەوەی خۆی بگۆڕێت، خۆ دەتوانێت کار لە خۆی بکات و خۆی بگۆڕێت. مرۆڤ هەردەم دەسەڵاتی بە سەر خۆیدا هەیە، بەڵام زۆربەی جار و زۆربەی مرۆڤ ئەو دەسەڵاتە بەکارناهێنن بۆ خۆگۆڕین. مرۆڤ فێرە لۆمەی یەکتری بکات لە سەر ئەو هەڵانەی کە خۆیشی دەیانکات. ئەگەر رەخنە لەخۆگرتن بکەین بە بنەما و خۆمان بگۆڕین، ئەمە دەبێتە سەرەتایەک بۆ گۆڕانی دەوروبەریش.

* "لیسینگ" روانینی وەهایە: "هەندێک کەس بانگەشەی ئەوە دەکەن کە رەخنە

ڕەسـەنایەتیی لە مـرۆڤـدا کـاڵ دەکـاتەوە، بەڵام ئەگەر من ڕەسەنایەتی و داهێنانم هەبن، ئەوا لە ڕێگەی ڕەخنـەوە بـە دەســـــتم هێنـاون". ئەم ڕسـتـەیەی لیـسـینگ لە کـوێوە ناکـۆک و تـەبا دەکەوێتەوە لەگەڵ داهێنەر و داهێنانی ئەدەبی؟

– ئەگەر مەبەست لە ڕەسـەنایەتی، گەڕانەوەی مرۆڤ بێت بۆ سـروشـتی بێگرێی خۆی، ئەوە هـەردەم لە نێو داهـێناندا پۆزەتیڤ دەکەوێتەوە و دەبێتە هێزی ڕاکێشەری خوێنەر بۆ داهـێنـەری دەقی ئـەدەبی، بـەڵام ئـەگـــــەر مـــــەبـەسـت لـە ڕەسـەنایەتی گـەڕانـەوەی مـرۆڤ بێت بۆ ئەو پێـوەرە دەسـتکردانەی کە کولتوورەکان مرۆڤیان لەسـەر ڕاهێناوە و بـوونەتـە باو و بـەڵگەنەوسـیت، ئەوە ڕوحـی داهێنان کـاڵ دەکاتەوە و سەرنجی مرۆڤ ڕاناکێشێت. ڕەخنە دەتوانێ ئەم دوو حـاڵەتـە لەنێـو دەقـدا بـدۆزێتـەوە و بـزانێت ئـەو ڕەسەنایەتییە سروشتییە یان دەستکرد.

* یەکێک لە ڕوانینەکانی "دێرک والکۆت" وەهایە: "ئەدەب دەمـی زامـێک هـەڵدەداتەوە، قـووڵتـر لەو زامـەی مێژوو هەڵیدەداتەوە". ئێمـە دەتوانین بەم شـێوەیەیش بڵێین: لێکۆڵەر و ڕەخنەگری کوردی قووڵتر دەچنە نێو پێکهاتەی دەقەکان؟

– گـەشـتی مـێـژوونووس بە نێـو ئەو ڕووداوانەی کـە دەیاننووسـێتـەوە، زۆر جیاوازە لە گەشـتی نووسـەر بە نێو هەمـان ئەو ڕووداوانە، کە لە ڕۆمـانێکدا دایانـدەڕێژێت. هەر سـەبارەت بەو وتـەیە، مـێـژوونووس پێت دەڵێ بۆ ئەو زامـە دروست بوو، بەڵام نووسـەر دەچێتە نێو زامـەکەوە و لەگەڵ هەمـوو گـەردیلـە ئازار پێگەیشـتـووەکـاندا دەدوێ و ئازاری ئەوان دەکـاتە پەیام و دەیگەیەنێت. بە گـوزارەیەکی تر، مێژوونووس تیژ بە نێو ڕووداوەکاندا تێ دەپەڕێ، نووسـەر لە

تا ژیان ئاڵۆزتر بێت، مرۆڤ زیاتر بە دوای سادەییدا دەگەڕێت. ئەدەب، بەهایەکی زەینییە و مەبەستێتی باری مرۆڤ سووکتر بکات و دەروونی ئاسوودەتر و ڕۆحی ئازادتر بکات.

شیعر پێویستە باسی بەهاکانی ناوەوەی مرۆڤ بکات، گرێکانی ناوەوە بدۆزێتەوە و بیانکاتەوە، بەڵام ئەمەشیان نەک وەک دەروونناسێک ئەنجامی بدات، بەڵکە تەواو خۆڕسک ئەم کارە ئەنجام بدات.

لای هەر دیاردەیەکی نێو ئەو رووداوە ئێستێک دەوەستێ و بیردەکاتەوە و گومان دەکات و پرسیار دەوروژێنێ. بۆیە ئەوەی ئەدەب دەیکات، مێژوو پەی پێ نەبردووە و نایبات.

* رۆشنبیرانی کورد توانیویانە بە کەرەستە مۆدێرن و چەمکە جیهانییەکان دۆخی گشتیی ئێستەی کوردستان بخوێننەوە و قەیرانەکان بەرەو چارەسەر پەلکێش بکەن؟

– رۆشنبیری کورد توانیویانە کێشەکان بخوێننەوە، بەڵام چارەسەرییەکان بە دەستی کەسانی دیکەیە. قەیرانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و کولتووری لە وڵاتی ئێمەدا هەیە و روناکبیران توانیویانە نەک هەر بیخوێننەوە، بەڵکە پرۆژە و پێشنیاری چارەسەریش بخەنە روو، بەڵام ئەوە کاری سیاسەتمەدار و بریار بەدەستەکانە کە ئەو پرۆژانە بپەژرێنن و جێیبەجێی بکەن. بەم رۆژگارە پێشنیار و پرۆژە دەخرێنە روو، بەڵام ناخرێنە بواری جێبەجێکردنەوە.

* رۆشنبیرانی کورد دەزانن بیر لە چی دەکەنەوە و لە پشت بیرکردنەوەکانیاندا چ مەبەستێک خۆی نواندووە؟

– بە بڕوای من قۆناغی ئاڵۆز، بیرکردنەوەی ئاڵۆزیش لەگەڵ خۆی دەهێنێ. لە هەر کۆمەڵگەیەکدا کۆمەڵێک قەیران هەبێت، مانای ئەوەیە قۆناغێکی ئاڵۆز دەگوزەرێ و پێویست بە روونبینی و تێگەیشتن لەو قۆناغە هەیە. هەندێک لە رۆشنبیران هەوڵی جیدی دەدەن بۆ تێگەیشتن لەو واقیعە و خستنەڕووی پرۆژە و پێشنیاری گونجاو، بەڵام دەبێ ئەوەش بزانین چارەسەری ئەو قەیرانانەش پێویستیان بە پسپۆڕێتی هەیە و دەبێ هەر قەیرانە و پسپۆڕی بواری خۆی چارەی بۆ دابنێت.

* لە نێو "رۆشنبیر"انی ئێستەی کوردستاندا کۆمەڵێک گرووپ ئامادەییان هەیە، ئێمە دەتوانین بڵێین ئەمانە بنەمایەکی تەندروستیان هەیە بۆ درێژەدان بە کارەکانیان؟ بۆچی ئەم گرووپانە هەر دەمێک و کەسێک وەکو "رۆشنبیری گەورەی کورد" دەناسێنن؟

– نا من پێم وا نییە گرووپ لە کوردستاندا لەسەر بنچینەی زانستی و پسۆڕێتی دروست ببێت، گرووپگەرایی نێو رۆشنبیرانیش لە تەکەتوولی نێو حیزبەکان دەچن. خۆزگە لە سەر بنەمای زانستی و پسپۆرانە گرووپ و دەستە دادەمەزرا، ئەوسا دەیانتوانی لە بەرەو پێشەوەبردنی رەوتی رۆشنبیریی کوردیدا زۆر کاراتر لە ئێستا، رۆڵیان هەبێ.